Ka Hoku Loa O Hawaii.

Buke 1. Helu 12.

HONOLULU, SEPAK. 18, 1856.

Na ka poe heluhelu i ka Hoku Loa.

Aloha oukou. Owau, o ka mea hoopuka i keia pepa, ke hoike aku nei ia oukou, i ka poe lawe pepa, e hoopauia'na kona paiia a hiki i ka malama o Ianuari, a loaa mai ka mea Pai nui ae mai Amerika mai. He mea pai mama loa ia, e hiki ke pai me ke kumukuai uuku iho. E hiki mai ana ia i ka makahiki hou 1857, a loaa mai ia, a loaa mai hoi na inoa 200 o ka poe makemake i ka pepa, alaila au e pai hou i ka Hoku Loa, i keia hebedoma i kela hebedoma, a e hooili aku ia oukou i na dala 4 no ka makahiki. Ke manao nei au, e nui ana paha ko oukou makemake e lawe i ka pepa hou aku o ka makahiki 1857. E hai mai ana ia oukou i na mea i hanaia ma na aina e.

Eia ka mea e hoomaha iki ai i ke pai ana, no ka hana nui o ke pai ana no na haole, i ka manawa e ku mai ai na moku Okohola i ke awa, aole no e pau ia'u na hana. Aia a hiki mai ka mea pai hou mai Amerika mai, ka mea pai mama, alaila hiki ia'u ke pai hou i ka Hoku Loa.

☞ O ka poe i hookaa ole i ka lakou uku $1.50 no ka hapaha mua o ka makahiki, e hooili koke mai lakou me ka hoopanee ole. Hookahi pepa hou aku i koe, ka pepa 13, e paiia i ka la 25 o Sepatemaba nei alaila e hoomaha a hiki i ka makahiki 1857.

HENERI M. WINI.

Honolulu, Sep. 18, 1856.

Aupuni o Kina. HELU 4.

KA HOOMANA MA KINA.

He aina hoomana kii o Kina. O Buda ko lakou kii nui. He poe kahuna kona e lehulehu ana. Ke noho la lakou maloko o ka Heiau akua. Aole lakou e mare i na wahine. Ke ako la lakou i ke poo, e like me na kahuna Katolika. A pela like no na aahu o lakou. Ka lakou oihana no ke kuni i ka mea ala imua o na kii Buda. Aole i aoia keia poe, a naauao, aole hoi i malama nui ia lakou e na kanaka.

Aka, he mau aoao hoomana e ae malaila. O ka hoomana i na uhane o na makua o lakou i make, ka aoao lehulehu. No keia poe, aohe hale pule kahi e hoomana ai. Maloko no o ka hale noho ka hoomana ana imua o kekahi kii uuku, me na inoa o na makua i kakauia malalo. I ka la makahiki, he hele nui keia poe ma kula, ma na ilina kupapau e kulou hoomana, a e hanai i na uhane o lakou i ka ai. Kau lakou i na mea ai imua o na he kupapau, a maona na uhane i ka ai i ke ala a me ka mahu, alaila ai iho no ka poe hoomana i ke koena ai.

O ka lehulehu o kanaka ma Kina e noho ana me he poe akua ole la. Aole ma na akua ka manao a me ka pule. Ua papa mai ke Kanawai o ka aina i na misionari, aole e hai aku i ka olelo a ke Akua. I kekahi manawa, ua ikaika ka hooko ana ia Kanawai; aole i aeia mai ka pule ana o ka misionari iwaena o ka aina e hoolaha i ke Aupuni o Kristo, a i kekahi wa hoi, aole i hookoia ke Kanawai, a hele no na kumu e hai, a e hoolaha i na palapala iwaena o kanaka. Mai ka wa kaua me Beritania a hiki i keia manawa, aole i keakea nui ia na misionari ma Kina.

I ka wa kahiko loa, ua hookoia ka olelo a Iesu Krsto ma na aina o Kina, e na lunaolelo Nesetoriana, mai na ekalesia o Suria aku, a mai Peresia aku kekahi poe o lakou. Ua nui na Pake i hoohaumanaia i kela wa kahiko, a nui na ekalesia i hookumuia malaila. Aole i ikeia i keia manawa i ka loihi o ka noho ana o na ekalesia o Kristo malaila, no ka mea aohe palapala mooolelo no kela mau ekalesia i koe a hiki i keia manawa. Ua pau i ka lilo, a ua pau hoi na ekalesia a me na hale pule o lakou ma Kina. Ua kinai maoliia e na'lii hoomaloka o ia aina, i kokuaia mai e na kanaka hoomanakii. Hookahi no mea i koe o ia manawa, he papa mamora i huaiia iho nei mai ka lepo mai. Maloko o ia papa ua okiia ka mooolelo e hoike mai ana i na hana a na lunaolelo a Iesu i ka hoolaha ana i ke Aupuni o ka lani.

I na haneri makahiki mamua, hele aku la na lunaolelo Kakolika mai Roma aku a ilaila e hai aku i ke Aupuni o ke Akua, ma ka ka Pope olelo. Ua hookipa pono ia kekahi poe o kakou i kekahi manawa, a i kekahi manawa, ua hoinoia mai lakou e nalii a me na kanaka. Aka, he nui na haumana i loaa ia lakou. Aole nae i maluhia ka noho ana o na Katolika, mai kela wa mai. Nolaila ka noho pilikia ana a na kahuna a me na haumana a lakou. E mahuahua ana lakou i kau wahi, a e ole loa ana ma kauwahi. Aka, ke mau nei lakou a hiki i keia wa. Iloko o neia mau haneri makahiki o ka noho ana o na kahuna pope malaila, aole i unuhia ka palapala Hemolele iloko o ka olelo ma Kina, i mea e ike ai na haumana a lakou i ka olelo a ke Akua. Ua aoia lakou ma na oihana pule ia Maria, a e lei iho i ke kea, a e kuhikuhi, aka, aole i aoia lakou e heluhelu i ka Baibala.

Iloko o keia mau makahiki he 40 paha, ka hoomaka ana e hele na Misionari o Enelani a o Amerika i Kina. Aole i aeia mai lakou e noho pu me na kamaaina, a e ao i ka olelo a ka Pake. Aole i aeia mai e hele iwaena o kanaka e kamailio i ka ke Akua. Me na haole hoomaloka e noho kuai ana ma Makao a me Kanetona kahi e hiki ke noho malalo o ka hae o ke Kanikele. Hoolimalima malu lakou i na Pake e hele i ko lakou mau hale e ao mai ai i ka olelo a na kamaaina. Ina he wahine ka kekahi misionari, aole i aeia mai ka wahine e noho ma Kanetona, ma Makao wale no ia i hiki ke noho. He kulanakauhale o Makao no Potugala, a he poe Pake kekahi ilaila. Oia ka pilikia o ka noho ana o na Misionari ma Kina. Aka, ua loaa ia lakou ka olelo o ia aina a ike i ka hai pololei i ka ke Akua, a e kakau iho i ka Palapala Hemolele. A hala na makahiki he 20 paha, ua pau ka olelo a ke Akua i ka unuhia iloko o ka olelo a Kina. Ma kahi e no ke pai ana, no ka papaia mai o ka hale Paipalapala ma Kina. He nui na Buke e ae i paiia a i hoolahaia ma Kina, na mea hoike i ke Aupuni a me ka pono o ke Akua. Ua huli kakaikahi nae na kanaka malaila i ko ke Akua aoao. Aole nae i pauaho na Misionari ke hoomau i ka hana.

Ua pau ko lakou noho pilikia i keia wa. I ke kuikahi ana o Kina me Beritania i ka pau ana o ke kaua, ua aeia mai e noho na haole ma na wahi awa elima kahi o na kulanakauhale nui. I keia wa e nui mai ana na kumu haole no Beritania a no Amerika mai, me na wahine a lakou e noho pu ana, a e hai ana i ka olelo a ke Akua me ke keakea ole ia, a e pai ana lakou i ka palapala hoolaha, a e ao ana i na kula kamalii, a e kukulu ana hoi i na halepule.

O ka mea keakea nui i keia wa, ke kipi a me ka haunaele nui o ke Aupuni i keia manawa. Maloko o kekahi pepa hou e hoikeia'ku ia pilikia ana o Kina.

Ka holoana o ka Moku manuwa Amerika, Santa Meri, ma Apia, i ka pae Aina o Samoa.

I ka la 6 Sepatemaba 1855, haalele makou ia Tahiti a ku iho la ma Apia, kekahi Mokupuni o na aina Samoa, i ka la 14. Ua hookipa maikai ia makou ilaila, no ka mea, ua hewa ka hana ana o ke Kanikele Amerika i kana oihana Kanikele. Hoolilo Kapena Bele ia makou i Ahahookolokolo. Oia no ka Lunakanawai, a o makou na Jure. Mauka no ka hookolokolo ana, ma ka hale o kekahi alii. Houluulu makou i na olelo hoopii a pau a na kanaka i hoopii ai i ke Kanikele; a hooholo e like me ka ke Kanawai a me na hoike. Ma ka nui o na hoopii, hoohewa makou i ke Kanikele, a i ka pau ana, ua loaa oia ia makou he haole apiki, hana ino. Ua hoopauia kona noho Kanikele ana, a ua kohoia ke Kanikele hou. Ua oluolu loa na kamaaina i keia mau hookolokolo ana, no ka mea, ua hanala mauka, aole maluna o ka moku. Ka hana mau ana mamua o na Kapena Manuwa ma na aina o Samoa a me Viti, ke kono ana i na Kanawai e hele maluna o na mauna no ka hookolokolo ana. I kekahi wa, ua paa kekahi alii maluna o ka moku, i mea hooko i ka hoopai ana. Pela ua makehewa ai ka pono o ka hookolokolo ana ma ia hana hookaumaha ana. He okoa ka hana a Kapena Bele. Hele pololei oia me ka makau ole mauka.

Hookahi no mea i hoohewaia'i na kamaaina. Ua hao lakou i kekahi kuna i ili malaila. Ua moakaka ia hewa iloko o ka hookolokolo ana, a ma ia hana ana, ua hai lakou i ke kuikahi me Amerika. Ua hoopaiia lakou e hoihoi i ka waiwai, a e uku i na $50 hou aku no ke Aupuni. Haawi makou ia mau dala na Mi. Mari ka Misionari, aka, hoole kela, aole e lawe.

Alaila, hoolimalima makou i ka hana ana i kekahi uapo maluna o ke kahawai. A malaila ia i lilo ai. Ke kapa nei na kanaka ia uapo, "Ka uapo no Sana Meri." Pela no ka hana maikai ana me ka launa oluolu me lakou.

Ke manao nei makou i keia pae aina o Samoa, ka pae aina maikai o ka moana Hema o ka Pakifika.

Aka, he hapa ka hoomanao ana ia lakou, no ke kokua ole ana mai o Beritania, a me na Lunamisionari, e hoouna mai ana i na kumu ao ia lakou. Aole lakou i kokua ikaika mai e like me na Lunamisionari o Amerika i hana mai ia Hawaii. Aole i huiia na aina o Samoa i Aupuni hookahi e like me ko Kamehameha. He nui na Aupuni kuokoa maanei, a ola kekahi mea keakea i ko lakou naauao ana.

Aohe o lakou kumu Kanawai i kauia a hoolahaia maloko o ka Buke. Ua makaukau lakou i keia wa no ke Kanawai. Aka, aohe Aupuni hookahi nana e kau mai. Ina paha e hui lakou, a kau iho i Kanawai a pai ia a laha ma ia pae aina a pau malalo o ka malu hookahi, alaila e hiki wawe no ko lakou naauao ana, e like me na aina Hawaii. Ua loaa ia lakou ka Baibala, a ua lilo ia i Kanawai no lakou, no ka mea ua akoakoa ia iloko o ka Buke. Ina he mea i paa i ka paiia, ua lilo ia i mea mama, a ua malamaia e lakou. Eia ka manawa pono e kokua mai ai na aupuni pomaikai a pono. Mahope, e hala aku ia manawa, ke waiho wale ia lakou e ka poe nana e kokua mai.

Ka Amara o Regenebaka, Geremania.

Iloko o ke kulanakauhale o Regenebaka, i na makahiki mua he 20 paha, ua hanaia kekahi mea kaulana i mahaloia e ka poe a pau i lohe, me ka poina ole a hiki i keia wa.

Ua akoakoa na kane a me na wahine he nui i kekahi la iloko o ka hale hookipa o Regenebaka, e noho kamailio ana me ka manea, me ka manao ole i ka mea make e kokoke mai ana.

Malaila pu me lakou he amara, he kanaka ikaika, me na lima puipui, a me na maka koa; aka, he kanaka akahai no ia e nana oluolu ana i na hoa kamailio. Mahalo ia ia ka poe a pau i ike mai ia ia. Makau no ka poe manao apiki ma kona alo, no ka mea, aole ia i ae aku i ka hana apiki ma kona alo. No kona ikaika maoli, aole lakou i aa e hana i ka mea kekee imua o na maka ona.

E noho ana ua amara nei ma ka aoao o ka puka e kamailio ana me na makamaka ona. Hamama mai ka puka, a komo koke mai ka ilio nui ikaika, e kulou ana kona poo, e ulaula mai ana na maka ona, e lewa ana kona alelo eleele me ka hua e kulu ana, a me ka huelo mawaena o na wawae. Pela ke komo ana mai o ka ilio. Aohe puka e ae e holo aku ai na kanaka, ma ia puka wale no e ku ana ka ilio. Nana aku la ka amara ia ia, a ike koke iho la i kona ano, kahea ae la me ka weliweli, "Aloha ino! he ilio mai huhu."

Nui ae la ka uwe makau o lakou a pau. Ua piha ka hale i na kane a me na wahine, a e ku ana ka ilio mai huhu ma ka puka hookahi e hiki ai ke holo aku. Ma kona aoao wale no e puka ai lakou. Nanahu aku la ia ma na aoao ona a elua, a ina manao kekahi e holo aku, e nahuia mai no ia i ka nahu mea make. Haunaele loa lakou a pau, ku ae la iluna a emi paapu mahope mai ka ilio aku. Nawai la lakou e hoopakele i ka mea make?

Ku ae la hoi ka amara iluna me lakou. Noonoo iho la ia, i ka poino nui o lakou nei a pau, a me na ohua o lakou i keia mea mai huhu; manao iho la hoi ia i ka hope pono o ka mea lokomaikai, e hana ana i ka mea maikai no na kanaka, a me ke kaulana o ko lakou mau inoa maikai, a paa kona manao e hana i kekahi mea nui e pakele ai lakou nei, a oia iho wale no ke make.

"E kaa i hope," wahi ana me ka leo nui, "mai naue iki kekahi, no ka mea, owau wale no ka mea hiki ke hoopaa i ka ilio. Hookahi no mea o kakou e haule, i pakele ai ka poe i koe, a owau no ka mea."

Hoomakaukau ka ilio e lele mai maluna o lakou, alaila, lalau ikaika aku la ka amara ia ia, a haule iho la maluna ona. Nui ka awiliwili ana o ka ilio huhu me ka amara, nahu mai a haehae i na lima a me na wawae o ka amara, a kahe iho la kona koko. Aka, hoomanawanui ka amara i kona eha ana i na niho oi o ka ilio, aole i kuu aku ia ia, a pau loa na kanaka i ka puka ola iwaho. Alaila, hoolei ikaika aku la ia i ka holoholona ma ka paia hale, a lele koke aku la iwaho, papani ae la i ka puka a paa mahope ona. Ua kipuia ka ilio ma ka puka aniani, a make.

Puni mai la na kanaka i ka amara, me ka uwe minamina a me ke aloha ino ia ia, nana lakou i hoola ma kona make iho. I aku la ua amara la, "E na makamaka o'u, mai uwe oukou ia'u, no ka mea, he pono no e make kekahi e ola'i oukou a pau. Ua hana no au mamuli o ka pono wale no. Aia make au, alaila e hoomanao oukou ia'u me ke aloha. Aka, i keia wa, e pule oukou i ke Akua, i pokole kuu eha make ana. No ka mea he make io no ko'u, aohe mea e ae, e lilo ana au i ka mai huhu. Aka, e malama no au ia'u iho, i eha ole oukou ia'u iloko o kuu mai huhu."

Hele pololei aku la kela i kona hale paahana, a koho ae la i kekahi kaula hao nui ikaika. Kui iho la ia a paa ma kona mau wawae, i hele hana kolohe ole ia i ka wa pupule o kona mai ana.

Alaila i aku ia, "Ua pau kuu hana, a ua paa no au, aole e hiki ia'u ke hana eha aku ia oukou iloko o kuu mai huhu e hiki mai ana. Na oukou e lawe mai ia'u i ka'u ai i kuu wa e ola ana. Aia no i ke Akua kuu wa e make ai; iloko o kona mau lima e hoolilo nei au i kuu uhane."

Kau mai ka mai huhu maluna ona, a hala na la eiwa, make iho la ia, me ka uweia a me ka minaminaia.

Ma na mooolelo aupuni o ke ao nei aole i loaa ka hana lokomaikai i oi aku i keia hana a ka amara o Regenebaka. Hookahi wale no lokomaikai i oi, oia ka make ana o ke keiki a ke Akua, i ola'i na kanaka he lehulehu no kona make ana.

Ka make ana o kekahi wahine haipule.

Maloko o kekahi Nupepa o Nu Ioka, ua paiia ka manao o kekahi wahine haipule i kona make ana. He kane hoomaloka hoino kana. I kona wa i ona ai i ka rama, ua pepehi pinepine oia i kana wahine no kona manaoio ia Iesu, a no ka ae ole mai e haalele ia ia.

E oni ana ia iloko o ka mai, he mai e make ai. Kahea aku la ia i ke kane e hele mai a noho ma kona hikiee moe, a hai aku la ia ia i kana kauoha hope loa.

"Aole kela i pane mai. Nana aku la ia ia me ka pili paa o ka waha. Nana mai la ka mai me na maka aloha, i mai la.

"E Kimo, e kuu kane, aloha oe, e make ana au. E hele ana au i kahi i lana loa ai kuu naau e noho ana ma keia ao kanikau. E ike auanei au i na maka o Iesu a'u i aloha ai, i ka mea i make iho e kuai ai i kuleana no'u iloko o ka lani. E hele ana au i kahi e noho ole ana ka hewa, i kahi i pau ka hoino ana o ka poe lawehala, a maha hoi ka poe luhi. E mau loa ana ke ola ma ia ao maikai, aole loa e make hou ilaila. Aka, e kuu kane, e hoike aku au ia oe, ua paepaeia mai nei au ma ka manaolana i ka olelo a ke Akua. ma ka mea au i huhu mai ai ia'u no kuu heluhelu ana ilaila. E kala mai oe ia'u ano, e honi mai ia'u, no ka mea, aole o'u manao hoino ia oe."

Alaila mele ae la ia i ka himeni hoomaikai i ke Akua, i kona alakai ana ia ia me he kahuhipa la i kona hipa iloko o na kula uliuli maikai.

"Ae, e kuu Haku, Kahuhipa pomaikai, e Iesu kuu mea hoola mai, e hahai aku ana au ia oe iluna, a e noho mau loa aku me oe."

Ilaila, leha ae la na maka iluna, kui na lima ona, a mele hou ae la,

"Ilaila ka maha e loaa'i,
Maha no ka uhane luhi,
He ola mau iluna ae,
Ma kela pae o kela ao,
He aloha ko laila ola a pau."

"He aloha, *he aloha, he aloha,* E hele mai, e kuu Haku, e Iesu, e hele mai."

A pau ae la ia, paa iho la na maka ona, a kailiia'e ke ea.

Pela ka hele pomaikai ana o na haipule o ke Akua, mai ka honua aku nei a i ka lani. Na ka manaoio i ka Mesia e haawi mai i keia make pomaikai. Ke kukui ia e hoomalamalama ana i ka pouli iloko o ke awawa o o ka make, i hele ai ko ke Akua poe keiki iwaena me ka olioli, a pae ola lakou ma kela kapa o Ioredane.

Ka mauna hao ma Misiouri, Amerika Huiin.

Ma Misouri, kekahi moku huiia o Amerika, e kiekie ana maluna o ka aina papu, he puu pohaku hao, he 228 na kapuai, i na eka aina 500. Ua ubiia ka puu mai ke kumu a hiki iluna i ka pohaku hao wale no, aohe pohaku e ae. I ka hooheehee ana i ka pohaku iloko o ka umu ahi, ua loaa he 55 hapa 100 he hao maoli. Maluna o ka ili o ka honua ma na aoao o ka mauna, ua loaa na pohaku kaawale he lehulehu, me he ihili la kekahi a nui aku, a nui kekahi me he hale la. Ua wiliia he puka malalo ma ke kumu o ka puu, a hala ilalo i na kapuai he 180, i loaa ka lua wai; aka he hao wale no ka pohakn olalo, a no ka paakiki loa, okiia iho la ka wili ana. He nui ka hao i hanaia i keia wa ma ia wahi, na alanui hao, na ipu hao, na auka hao, a me na mea hao o keia ano kela ano.

Akahi no a loaa ka mauna hao ma ka honua. O ka hao i loaa ma na wahi e ae, aia no ia maloko o na wahi hohonu o ka honua, a he nui ka hana e eli iho ai, a e hapai ae iluna. Aka, o keia hao, e waiho wale ana ia e like me na pohaku maoli maluna. Ua oi aku kona waiwai mamua o ka lua gula.

Ka mokupuni o Eromango.

He aina ia ma ke Komohana Hema aku nei ma ka moana Pakifika Hema. Ka aina ia i holo aku ai o Poki, a me Manuia i ka makahiki 1829 e imi i ka wahie ala. Make e o Poki ma me ka Moku i lawe ai ia lakou, ma ka moana, a o Manuia ma, ma ka moku e ae i pae ai ilaila. Aka, no ka hupo ahiu huhu loa o na kamaaina, aole i hiki ia lakou ke loaa ka wahie iki. Loaa koke ia lakou ka mai ahulau malaila, a make e hoi ka nui o lakou me Manuia, a kakaikahi wale ka poe i hoi nele mai.

I kekahi manawa mai, holo aku la kekahi Misionari Beritania, o Mi. Wiliama maluna o ka moku misionari, me na kumu kanaka maoli, a pae ilaila me ka manao e hoolaulea ia lakou i na makana. Hoike aku oia i kona mau mea milimili; aka, holo kiki mai ka poe kanaka me ka manao pepehi ia ia a me ka poe i pae pu me ia, a holo lakou iloko o ke kai me ka manao e ee maluna o ko lakou waapa a pakele. O Mr. Wiliama kekahi i lele i ke kai e au aku ai i ka waapa, a iloko o ke kai ua kuia mai ia i ka newa o kekahi alii a make loa iho la ia. Kauo na kamaaina ia ia mauka, a kalua lakou i kona kino i mea ai na lakou. Ma ia hope mai, ua makau loa na haole ke pae ilaila, a hala na makahiki he nui. Aka, ua manao aloha na haipule o Beritania i kela poe naaupo o Eromango, a ua hoouna hou mai lakou i na kumu hou e ao ia lakou i ka olelo a ke Akua.

I keia manawa he okoa loa ke ano o ia poe kanaka. Ke palapala mai nei na misionari i pae ilaila penei; "Hauoli makou i ke ano hou ana o na mea a pau. Ua komo na kanaka i ka lole haole. Mamua, he poe hupo olohelohe lakou, i keia wa, ua noho malie a lokomaikai. Ua kukulu a paa ka hale pule o lakou, a e hana ana lakou i mau hale noho no na kumu. Ua ike makou ia Kaniani, i ka mea nana i pepehi ia Mr. Wiliama. He hoaloha oia no na kumu, a e noho ana kekahi o lakou ma kona aina. Haawi mai no ia i ka newa ana i pepehi ai ia Mr. Wiliama, a ua hooili aku kela ia mea i na lunamisionari ma Zadana, i mea milimili, hoomanao aloha i ka mea i make.

I ko na Misionari hoike ana mai, aole he poe huhu pepehi kanaka na kamaaina o Eromaugo i keia wa. He poe aloha, noho malie, hookipa lokomaikai no lakou, e hoolohe ana i ka olelo a na kumu a lakou. A no keia manao maopopo, hoonoho lakou i mau kumu kanaka hou e noho ai ilaila. No ka olelo a ke Akua keia ano hou ana.

Pela no ka manao ana o na haole a pau mamua o ko Hawai nei. I ko lakou lohe ana, ua make o Kapena Kuke ma Hawaii, makau lakou ke hele hou mai. A hiki ma o Vanekuwa, a mahope wale mai, ua makau kekahi poe haole i keia pae aina, o make lakou i ka pepehiia e like me Kapena Kuke.

Ke ao e noho nei.

O ke ao e noho nei kakou, he ao kalakala, iluna ilalo ka hele ana, he nui ka hemahema o ka noho ana. Aole anei he mea ino wale no. He nui ka maikai i koe. Ina he ino wale no, alaila alaila he poino wale ka poe e noho ana e like me ko ka po. Ina he maikai wale no, alaila, aohe mea hewa i loaa, a ua like me ka lani. Aka, ua huiia ka maikai me ka ino. Nolaila e pono ana ke ao nei i ka poe kokua ma ka maikai, a e hewa ana ke ao nei i ka poe kokua ma ka hewa. O ka nui o ke kokua ma ka aoao hewa ka mea i nui ai ka hewa a hiki i keia wa. Aia naauao io na kanaka, a lilo ko lakou kokua ma ka aoao o ka pono, alaila e hiki mai no na manawa e pomaikai ai ko ke ao nei.

I mea e maopopo ai ka aoao pono, e hana mua koku i ka hoonaauao ana i ka poe naaupo i ike lakou ke hookaawale iwaena o ka hewa a me ka pono. O ka hanauna keiki ka poe pono ke aoia a naauao ma na mea o ka pono. Nui na kumu naaupo e alakai ana ia lakon ma ka mea oiaio ole, a hahai lakou ilaila me ka lealea, a me ka manao ole i ka poino e hiki mai ana ilaila.

Aka, ke komo na keiki iloko o ka naauao ana i ka wa keiki, e maa no lakou malaila, a hiki i kanaka makua, e mau no ka nui e hele ilaila. A nui ke kokua ma ka pono, a emi iho na kokua ma ka hewa, alaila e mahuahua no ka pono ma ke ao nei. E like me ka mahuahua ana o na kokua ma ia aoao, pela e like no ka nui o ka pono maloko o keia ao ino nei. O ka mea e hemahema ana, a e hapa ana ka pono, oia no ka nui o na kokua ma ka aoao kue i ka pono. Ma kahi e lanakila ana ka pono, malaila ka naauao a me ka pomaikai. Ma kahi e lanakila ana ka hewa, malaila e nui ana na naaupo a me ka poino.

He kuleana ko kakou a pau iloko o keia hana. E pomaikai ana, a e poino ana paha ko ke ao nei, e like me ko kakou kokua ana. E koho kakou ma ka aoao o ka maikai, a malaila e kokua aku.

Aohe kowa kahi e noho wale ai kekahi. Ke pili la na kanaka a pau ma kekahi o na aoao, a malaila kona kokuu, a e lilo ana ke ao nei i pono a i hewa paha, e like me kona kokua ana

"O ka makau i ke Akua, ka hoomaka ana o ka naauao." No ka makau ole ia ia ko kanaka hele ana ma ka naaupo.

No ka Ululaau ma Kalifoaia i kapaia Pakela nui.

Iloko o keia ululaau kaulana he 92 kumu laau nunui, a he mau eka aina he 50 paha. Ua oi keia mau kumu laau i na kumu a pau loa, i loaa i kanaka ma ka honua nei. He 85 o ua mau kumu laau nei, ua oi ko lakou anawaena i na kapuai pa 18, a o ke anawaena o kekahi mau kumu he 12 paha a 15 paha, he pa 27 kapuai a o ko lakou kiekie he pa 280 a hiki i 350 kapuai! Ua kua ia kekahi mea nui loa o ua mau laau nei ma Iulai 1852, a penei ka hana. Elima kanaha i hana mau a hala na la he 25 hina iho la ua kumu nei! He 30 kapuai ke ana waena o keia laau ma ka lepo, a o ka manoanoa o kona ili mai na iniha 6 ma kekauwahi, a hiki i na iniha he 22 ma ke kauwahi!

O ke kupunakana o ua ululaau la, ua hina ilalo. aole no e kala i hina paha i ka makani, no kona elemakule. Penei kona ano. He pihaa i keia wa, e waiho la, o kona loa i koe he mau kapuai 300 a ua manaoia ua lilo i ka popono kekahi 100 kapuai, no ka mea, o ke anawaena o kona welau, e waiho la, 8 ia kapuai. He mau kumu laau maikai i ka nana aku lakou a pau loa.

O ka mea i kapaia ka "Makuakane o ua ulu laau la," aia no ia ke ku la. O kona anawaena ma ka ili o ka honua he 37 kapuai!!

Ua ike au i kekahi kumu i ihi ia oia ke kumu i oleloia'i maluna. Ua halihali ia kona ili i Nu Ioka e hoikeia, 120 kapuai ka loa o kela hapa o ua kumu nui nei i pau i ka ihiia, a eia ke kumu kuai i lilo aku i ka poe nana i ihi $1,500! oia hoi ko lakou uku no ka ihi ana no ka hana wale no.

Eia kekahi, ua ike au i kekahi kumu o ua mau laau nui nei, e moe ana ilalo. He puha kona, a holo ka naha maluna o na lio iloko o ua kumu nei a puka aku ma kela welau!! He 75 kapuai, oia loa o ua hakahaka la.

Nani ka nui o ua mau kumu laau la!

NO KEKAHI O NA HOLOHOLONA ILOKO O KELA KULA WAI, KEIA KULAWAI.

O kekahi mea kupanaha loa o na holoholona i i keia, me ke *aniani nana makalii*, iloko o kela kula wai keia kula wai, ua kapaia kona inoa o *Navikula*. He wahi holoholona makalii no, a he iwi oolea loa kona, mawaho o kona kino, e like me ko ka aama, a he 20 a oi aku kona mau wawae. I ka mea e kiai ana i kana hana me ke aniani nana, he kaha keokeo mai o a o o kona kino ka i ikeia. He powehiwehi i kona ike mua ana, mahope nae i moakaka lea ua kaha la, me ka oni nui ana o ua *Navikula* nei, a mahope ikeia ka, ka helelei ana o kona kino, ma ua kaha la, i na apana like elua! a lilo kela apana keia apana i Navikula okoa! Oia hoi ma ka mahele like ana o ke kino o ka mea kahiko ua loaa mai na mea hou elua! Elua naha ana pela iloko o na hora he 24.

Aka he wahi *Navikula* e kekahi, ua maheleia pela kona kino iloko o na apana like he 16! Oia he 16 holoholona hou noloko mai o ka mea hookahi i kela la i keia la, mamuli o keia hana mahele ano e!

Ehia o ua mau holoholona nei ka i imiia e ke kanaka ma ka la hookahi?

AMERIKA.

Ke hoopaapaa nui nei na kamaaina o Amerika, a me ko lakou Ahakaukanawai ma Wasinetona no Kanesasa, no ka hoolohi ana o ia aina i wahi e hoohana ai i na kauwa Nika. Aole e pau koke ia hoopaapaa ana, malia paha e lilo ana ia i mea e mokuahana ai ke Aupuni. Ua hoomaluia paha ke kaua maoli ana ma Kanesasa e na koa o ke Aupuni, aka, aole i pau ka hana kue o na aoao elua o ka aina. Aia kohoia ka Peresidena hou, alaila paha e malie mai ka hoopaapaa nui ana no ka hookauwa i na Nika.

Sepania me Mekiko.

Ua loaa ka hoopaapaa mawaena o ia mau aina no ke kaa ole ana o ka aie a Mekiko. Ua pilikia o Mekiko i keia manawa no ka haunaele loihi ana o ia aina, a me ka mokuahana o lakou. He mokuahana me ke kaua ilaila, i keia mau makahiki i hala iho nei. No ke kokua ana a na luna ekalesia Pope i ka aoao kue i na luna aupuni e noho ana, ua laweia ka waiwai a me ka aina o lakou i $40,000,000 paha i lawe liloia. Aole no i pau ka mokuahana a hiki i keia wa. I keia wa pilikia o Mekiko, ua koi mai o Sepania i kana uku, a ua hooholo mai i na Manuwa o lakou ilaila e hookoikoi i ko lakou koi ana. Aia no ma Verakerusa ke ku ana o na Manuwa, me ka makaukau e kaua aku.

AIHUE MAU MA WAIALUA NEI.

Hoku Loa o Hawaii. Aloha oe; Ua Nupepa hoolaha ike hou i waena o ke kikowaena ma keia Aupuni, o oe ka makua hanai ike hou no makou i puka mai i ka malama o Iulai o ka M. H. 1856, ma Honolulu, he pua aala nui oe imua o ka poe ike.

Ke hai aku nei au ia oe, a nau hoi ia e hai aku ma Hawaii a Niihau, eia no ia, he nui loa ka aihue ma Waialua nei i keia mau makahiki he nui, a he lehulehu no hoi, penei. Ua kii aku lakou i ka Bibi a na haole, a lawe aku ma Honolulu e kuai; ua lawe malu lakou a i ka ike ia ana o ka hao, o ka mea nana ka Bibi, ua hoopii ia lakou imua o na Ahahookolokolo, a ua hoopai ia lakou ma ka uku dala a me ka hana i ka hana oolea o ke Aupuni e like me ke Kanawai hoopai Karaima.

Ua nui loa ka poe i hoopaiia, ua hookolokoloia kekahi poe imua o ka Aha Kiekie, a ua hoopai nui ia, me ka hana i ka hana o ke Aupuni i kekahi mau makahiki, a ua hoopiiia mai no hoi imua o ka Lunakanawai Apana o Waialua nei, (J. W. Keawehunahala,) ua hooholo ia e like me ke Kanawai kupono.

Aole no o ka aihue kekahi hewa nui ma keia wahi, o ke kuni kalohe pu i ko hai holoholona, a he mea kaumaha no hoi ia i ka manao o ka poe noho pono.

I ko'u manao ana iho, ma keia Apana wale no paha ka nui o ka aihue ma keia Aupuni. Aole paha ma na wahi e ae? I ka nana aku, ua aihue mai ka mea nui a i ka mea liilii, oia ka'u la e hai aku ia oe, a nau hoi ia e hookomo iho ma kahi kupono i ka ike ia, e na kanaka Hawaii, i manao hilahila paha lakou a hoopau aku ia hana lapuwale.

J. P. H. KAMOALU.

Ka mea e nui ai na hue Fku.

Ke palapala mai nei Mr. T. ma Kona Hawaii; "Ke makemake nei au e hoouku aku ia oe i na fiku maikai hua, e kau ana maluna o kuu laau fiku e kokoe ana me kuu hale. Aka, he mea pepe wale ia hua, aole pono ke laweia ma kahi loihi. Ke obi nei makou i kela la i keia la i na fiku pala a piha ke poi o na hua nui ono maoli. Kau paona au i kakahiaka nui i na hua ewalu he 2 paona.

Ke ku uei keia laau ma ka lepo maikai, a ua pau ka mauu olalo i ka waeleia, aohe laau e ae e kokoke ana. Ua hala ka malama okoa o ka hua pala maluna o keia laau, a i ka nana ana i na hua opio e kau ana he 2 na malama hua okoa i koe. *I ka malama o Feberuari iho nei, ohi aku la au i kona mau laau a pau.* He laau like e ulu ana ma ka lepo like, iwaena o na laau kofe, aohe ona hua nui, he liilii a he hapa no. O ka hemo ana o ka laau ka pono e ulu nui ai na hua, i mea e komo ai ka la iwaena o na lala." Eia paha hoi kekahi pono o ka hemo o ka lau, i komo ai ka momona a pau o ke kumu iloko o na hua.

NA ALANUI O LADANA. — He 1,750 na mile o ka loa o na alanui a pau o Ladana, Enelani. Ua kokoke 2,000,000 na kanaka e noho ana iloko o ia kulanakauhale.

Ka Mauna Oliveta.

Ua kuaiia iho nei ka mauna Oliveta, ma ka hikina o Ierusalema e Madame Polaka, he wahine kane make a kekahi Iudaio waiwai i make iho nei ma Perusia. Ke manao nei ua wahine waiwai la, e kanu i na Oliva a paapu, maluna o ia Mauna. I ka wa kahiko, ulu paapu no na Oliva maluna o ia Mauna, a nolaila mai kona inoa, Oliveta. E hoomaikai hou ana ua wahine la ia wahi, a lilo paha ia i wahi nona e noho ai.

HE PALAPALA HEMOLELE.

I ka makahiki 1839, ua paa i ke paiia ka Palapala Hemolele o ke Akua, a ua hoiliili mua ia iloko o ka Buke hookahi. Ia makahiki hoi, ua paa ka Buke Kanawai mua i ka paiia, a hoolahaia ma Hawaii nei. Ia makahiki hookahi no ka make ana o Kinau. Ia makahiki hoi ua hoonoa ia ka pule Katolika.

Enelani a me Amerika.

E ulu hou ana ka manao maikai iwaena o keia mau aina a elua. Mamua iho nei, he hoino aku a he hoino mai. Aka, i ka pau ana o ke kumu e hakaka ai, ua pau pu no hoi ka huhu. Ke hoi hou mai nei no ke aloha kahiko, a e uuku iho ana na olelo hoohewa mai a na Nupepa o Enelani, a me ko lakou hoowahawaha mai.

KA HOOLAHA ANA A KA LAWE LETA.—Ua kauohaia mai ka mea nona ka inoa malalo, e ke Kuhina Kalaiaina, e hooholo hoi, ka lawe leta ana ma na aina a pau o ke Aupuni. Nolaila au e hoike aku nei mai ka la 1 o Ianuaru 1856, hoounaia na mea lawe leta penei:

MA KAUAI.—Mai ka hale kuai o Widemana i ka Poalua o na hebedoma a pau, e hele ai ma Hanalei, a hoi mai i ka Poakolu.

Mai Nawiliwili aku i na Poakahi o na hebedoma, e hele ai ma Koloa, Hanapepe a me Waimea, a hoi mai i ka Poalima.

MA OAHU.—Ka la o na hebedoma a pau e hele ai ka luna lawe leta o Oahu, oia no o ka Poaha, e haalele ana i ka hale leta i ka hora 9 o kakaheika, a hoi mai i ka Poaono.

MA MAUI.—E haalele ana ka luna lawe leta i ka hale leta o Lahaina i ka Poalua o na hebedoma a pau; a hele ana ma Wailuku a Kahului, e like